

Niels Blomgren-Hansen, *Dansk pengepolitik, teori og erfaringer*, København: Samfundslitteratur, 1984, 121 s., 80,00 kr; Helge Brink, *Monetarisme og økonomisk politik*, København: Jurist- og økonomforbundets Forlag, 1984, 125 s., 100,00 kr.

Bøger omhandlende økonomisk teori og politik på et niveau klart over det rent journalistiske er et særsyn på det danske bogmarked. Alene af denne grund må de to her anmeldte bøger hilses særdeles velkomne. At de så begge er karakteriseret ved en klar og pædagogisk fremstilling er et ekstra plus. Fælles for de to bøger er dog, at de fordrer et vist minimums-fundament i nationaløkonomisk teori – typisk svarende til ét års kursus på universitetet eller handelshøjskolen. Der er således mulighed for en nyttig efteruddannelse for samfundsvidenskabelige kandidater, der føler, at det er lidt svært at følge med i den nyere pengepolitiske debat.

Blomgren-Hansen beskriver den danske pengepolitik igennem de seneste ti år. Indledningsvist opstiller han minimumskravene for at kunne foretage en sådan analyse på en rimeligt nuanceret måde. Hvis blot disse minimumskrav kunne vinde indpas hos de hjemlige debattører, hvor de mere slagordsprægede argumenter, såsom "afgrund" og "statsbankerot", har haft alt for stort spillerum, ville meget være nået.

Med udgangspunkt i sin "minimumsmodel" analyserer Blomgren-Hansen udviklingen i dansk pengepolitik i perioden 1973-83. Hans konklusion lyder: "Det burde være klart, at disse års danske pengepolitik repræsenterer et usædvanligt renlivet forsøg på en tilpasningspolitik baseret på 'the monetary approach to the balance of payments' (den monetære betalingsbalanceteori)" (s. 75). Denne teori tilsiger nemlig, at hvis Nationalbanken vil have den private sektor til at låne i udlandet, så gælder det om at holde igen med pengemængde-udviklingen. For de penge, virksomhederne ikke kan skaffe sig indenlands, antages de at ville låne i udlandet. Er der ebbe i valutakassen, så gælder det altså – ifølge den monetære teori – for Nationalbanken at suge så mange penge som muligt op for næsen af virksomhederne – koste hvad det vil. Når der ydermere via statens budgetunderskud pumpes en enorm mængde penge ud, bliver der behov for et endnu større salg af (stats)obligationer. Resultatet heraf er velkendt, nemlig et overbelastet obligationsmarked, hvor renten ligger skyhøjt.

Blomgren-Hansen går desværre ikke i sin bog ind i en nærmere diskussion af, hvorvidt dansk pengepolitik kunne have været tilrettelagt mere hensigtsmæssigt. Så ikke mindst i dette lys er Helge Brinks bog, der netop omhandler en kritik af monetaristisk teori – herunder monetær betalingsbalanceteori – af speciel interesse.

Lad mig dog først kort karakterisere Helge Brinks bog. Der er her tale om en kritisk, men også fair, fremstilling af den monetaristiske teori.

I takt med at inflationen tog fart i begyndelsen af 1970'erne, fik den monetaristiske teori vind i sejlene. Intuitivt var hypotesen om, at en overdreven pengeudstedelse var roden til den forsæt stignende inflation, næsten for nem at kapere – især for politikerne. Helge Brink gør derfor meget ud af at analysere, hvilke helt specielle og aldeles urealistiske forudsætninger der skal være til stede, for at den snævre sammenhæng mellem pengemængde og prisudvikling, som monetaristerne

Niels Blomgren-Hansen, *Dansk pengepolitik, teori og erfaringer*, København: Samfundslitteratur, 1984, 121 s., 80,00 kr; Helge Brink, *Monetarisme og økonomisk politik*, København: Jurist- og økonomforbundets Forlag, 1984, 125 s., 100,00 kr.

Bøger omhandlende økonomisk teori og politik på et niveau klart over det rent journalistiske er et særsyn på det danske bogmarked. Alene af denne grund må de to her anmeldte bøger hilses særdeles velkomne. At de så begge er karakteriseret ved en klar og pædagogisk fremstilling er et ekstra plus. Fælles for de to bøger er dog, at de fordrer et vist minimums-fundament i nationaløkonomisk teori – typisk svarende til ét års kursus på universitetet eller handelshøjskolen. Der er således mulighed for en nyttig efteruddannelse for samfundsvidenskabelige kandidater, der føler, at det er lidt svært at følge med i den nyere pengepolitiske debat.

Blomgren-Hansen beskriver den danske pengepolitik igennem de seneste ti år. Indledningsvist opstiller han minimumskravene for at kunne foretage en sådan analyse på en rimeligt nuanceret måde. Hvis blot disse minimumskrav kunne vinde indpas hos de hjemlige debattører, hvor de mere slagordsprægede argumenter, såsom "afgrund" og "statsbankerot", har haft alt for stort spillerum, ville meget være nået.

Med udgangspunkt i sin "minimumsmodel" analyserer Blomgren-Hansen udviklingen i dansk pengepolitik i perioden 1973-83. Hans konklusion lyder: "Det burde være klart, at disse års danske pengepolitik repræsenterer et usædvanligt renlivet forsøg på en tilpasningspolitik baseret på 'the monetary approach to the balance of payments' (den monetære betalingsbalanceteori)" (s. 75). Denne teori tilsiger nemlig, at hvis Nationalbanken vil have den private sektor til at låne i udlandet, så gælder det om at holde igen med pengemængde-udviklingen. For de penge, virksomhederne ikke kan skaffe sig indenlands, antages de at ville låne i udlandet. Er der ebbe i valutakassen, så gælder det altså – ifølge den monetære teori – for Nationalbanken at suge så mange penge som muligt op for næsen af virksomhederne – koste hvad det vil. Når der ydermere via statens budgetunderskud pumpes en enorm mængde penge ud, bliver der behov for et endnu større salg af (stats)obligationer. Resultatet heraf er velkendt, nemlig et overbelastet obligationsmarked, hvor renten ligger skyhøjt.

Blomgren-Hansen går desværre ikke i sin bog ind i en nærmere diskussion af, hvorvidt dansk pengepolitik kunne have været tilrettelagt mere hensigtsmæssigt. Så ikke mindst i dette lys er Helge Brinks bog, der netop omhandler en kritik af monetaristisk teori – herunder monetær betalingsbalanceteori – af speciel interesse.

Lad mig dog først kort karakterisere Helge Brinks bog. Der er her tale om en kritisk, men også fair, fremstilling af den monetaristiske teori.

I takt med at inflationen tog fart i begyndelsen af 1970'erne, fik den monetaristiske teori vind i sejlene. Intuitivt var hypotesen om, at en overdreven pengeudstedelse var roden til den forsæt stignende inflation, næsten for nem at kapere – især for politikerne. Helge Brink gør derfor meget ud af at analysere, hvilke helt specielle og aldeles urealistiske forudsætninger der skal være til stede, for at den snævre sammenhæng mellem pengemængde og prisudvikling, som monetaristerne

antager, blot tilnærmelsesvist er opfyldt. Ikke ubegrundet klager han over, at den økonomiske teori er blevet sat 50 år tilbage i tiden med den monetaristiske skoles frembrusen. Den keynesianske revolution, der blev initieret med Keynes' geniale værk fra 1936, har ikke sat sig mange spor i det monetaristiske tankesæt. Keynes' kritik af markedsmekanismen som den bedste (og eneste virksomme) regulator af det økonomiske forløb bliver ignoreret af monetaristerne: Hvis blot fagforeningerne blev stækket og den offentlige sektor reduceret, så ville markeds kræfterne få fornyet styrke, så de kunne stabilisere økonomien omkring fuld beskæftigelse!

Helge Brink, som præsenterer sig som keynesianer (med et islæt af Kalecki), gentager og videreudvikler de keynesianske modargumenter. Kernen i disse argumenter er, at markedsøkonomier mangler evnen til at koordinere udviklingen mellem markederne (arbejds-, vare-, kapital- og valutamarked, blot for at nævne nogle få væsentlige). Markeds kræfterne er givetvis fortrinlige, så længe et afgrænset marked betragtes – for eksempel jordbærmarkedet i højsæsonen. Men netop fordi der træffes decentrale beslutninger i en markedsøkonomi, må der finde en overordnet koordination sted. Sker dette ikke, risikeres det let, at markederne går deres egne veje uafhængigt af den samlede (og ønskelige) økonomiske udvikling. Dette er netop hovedindvendingen mod, at markeds kræfterne altid sikrer "fuld beskæftigelse". Antages lønnen at falde, når der er arbejdsløshed, så reduceres på samme tid lønmodtagernes købekraft og dermed også efterspørgslen efter varer (og indirekte arbejdskraft). Der er ingen sikkerhed for, at lavere løn ikke fører til øget arbejdsløshed!

Den faktiske udvikling kan ej heller ligefrem siges at bekræfte den monetaristiske teori; thi jo mere monetaristisk en politik der er blevet ført, jo større arbejdsløshed er der blevet skabt. Her er udviklingen i England siden 1979, hvor Thatcher-regeringen kom til magten, hovedeksempel. Arbejdsløsheden er her steget fra 1,2 mill. i 1979 til 3,1 mill. i 1983.

Dog yder Helge Brink efter min mening ikke monetaristerne helt retfærdighed ved sin lidt vel hurtige afvisning af strukturproblemerne på arbejdsmarkedet. For hvorledes etableres fuld beskæftigelse uden en genopblussen af inflationen? Dette er et ømt punkt i den keynesianske teoridannelse. Ligeledes har monetaristerne i fællesskab med "nyklassikerne" bragt forventningsdannelsen i centrum. Denne insisteren på, at forventningerne til fremtiden er af afgørende betydning for forståelsen for konjunkturudviklingen, er dog for så vidt ikke i modstrid med den oprindelige keynesianske tankegang. Her var det nemlig profitforventningerne, der bestemte investeringerne, som atter var drivkraften bag konjunkturudsvingene. At forventningsdannelsen så hos monetaristerne er degenereret til "hypotesen om forventningsdannelse på baggrund af øjeblikkelige, omkostningsfri og fuldstændig informationserhvervelse" (s. 69) bidrager om noget til at forklare, hvorfor monetaristerne (og nyklassikerne) udtrykker stor "politik-pessimisme": Jo mindre der gribes ind – bortset fra en stabilisering af pengemængdeudviklingen – jo bedre bliver den økonomiske udvikling.

Hermed er vi tilbage ved Blomgren-Hansens konklusion. Idet han endog udtrykker pessimisme med hensyn til det formålstjenlige i at styre pengemængden: "...myndighederne (bør være) tilbageholdende med at udstikke måltal for udviklingen på enkelte finansielle markeder og dermed gøre sig selv til gidsler for

måltallenes realisation. I mange situationer vil det utvivlsomt tjene den økonomiske udvikling bedst at lade den finansielle markedstilpasning foregå uantastet" (s. 114).

Disse to bøger viser således også, at der bestemt ikke hersker enighed på bjerget om pengeteori og -politik; men så meget desto vigtigere er det, at de begge bliver læst og diskuteret.

Jesper Jespersen

Anette Borchorst og Birte Siim, *Kvinder i velfærdsstaten – mellem moderskab og lønarbejde gennem 100 år*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, serie om kvindeforskning nr. 16, 1984, 263 s., 128,00 kr.

Kvindes og mænds hverdagsliv er vidt forskelligt på mange måder – i dag ligesom for 100 år siden. På arbejdsmarkedet er kvinder blevet placeret i en kønsspecifik ghetto med service- og omsorgsarbejde både i offentlig og privat regie. Kvinder er også stadig hovedansvarlige (eller eneansvarlige) for børnene og det ulønnede arbejde i familien. Det tema er der efterhånden skrevet en del bøger og artikler om.

Hovedsigtet med denne bog er for det første at beskrive, *hvordan* denne arbejdsdeling har ændret form gennem tiden, samtidig med at den konstant har været præget af mænds dominans over kvinderne. I tre fyldige og spændende afsnit beskrives ændringerne i kvinders livsbetingelser fra industrialiseringen i slutningen af 1800-tallet og frem til nutidens samfundsøkonomiske krise 1974-1984.

For det andet vil forfatterne besvare spørgsmålet om, *hvorfor* de samfundsændringer, der er sket i de seneste 100 år, ikke har ophævet arbejdsdelingen og kønsdominansforholdet. I en afsluttende strategidiskussion konkluderer forfatterne, at etableringen af velfærdsstaten har betydet en afgørende svækkelse af den enkelte mands økonomiske og seksuelle kontrol over hustruen. I modsætning til den dominerende marxistiske og liberalistiske forståelse har kvinders integration på arbejdsmarkedet imidlertid ikke betydet en reel ligestilling mellem kvinder og mænd. Med velfærdsstatens udvikling er det i stedet de sociale strukturer og politiske institutioner uden for familien, der er afgørende for reproduktionen af mændenes dominansforhold. Uanset at kvinder på en række områder har fået mere magt over deres egen livssituation, og uanset at kvinder har fået mere indflydelse på samfundsudviklingen gennem deltagelse i faglige og politiske organisationer og græsrodsbevægelser, er det stadig mænd, som sidder i spidsen af det økonomisk-politiske magtapparat. Samtidig er kvinder stadig i højere grad end mænd afhængige af statens politik og ideologi. Udviklingen er altså gået fra en individuel, synlig til en mere strukturel og usynlig kvindeundertrykkelse.

Strategien for at få ophævet kvindeundertrykkelsen må derfor også være at ophæve den kønsbestemte arbejdsdelings horisontale og/eller vertikale former. Det er kvinders position i arbejdsmarkedets hierarki, der skal ændres som en forudsætning for at ændre kvinders status som borgere.